

Ципердюк І. М.

ПВНЗ «Університет Короля Данила»

ПРОБЛЕМИ МІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ В МАТЕРІАЛАХ «DEUTSCHE WELLE»

У статті проаналізовано матеріали німецького телерадіомовника «Deutsche Welle» (DW), де висвітлено проблему масової міграції українців унаслідок війни. Показано, що війна, яку розв'язала Росія проти України 2022 року, викликала найбільшу гуманітарну кризу в Європі після Другої світової війни, що спричинило численні проблеми, пов'язані з розміщенням, утриманням, наданням роботи, навчання та опіки мільйонам українських біженців. Описано досвід висвітлення українською редакцією DW питань українських мігрантів у Німеччині впродовж 2024 року, щоби продемонструвати ставлення німецької влади та суспільства до цієї масштабної проблеми, яка продовжує зростати через продовження російсько-української війни.

Детально розглянуто значну частину матеріалів, у яких українська редакція DW ретельно відстежує та висвітлює дії уряду в цьому напрямку та відповідну реакцію громадян. Зафіксовано, що матеріали, пов'язані з перебуванням українських біженців у Німеччині, з'являлися в більшості постійних редакційних рубрик. Простежено, що головною темою, до якої постійно поверталися журналісти DW, було працевлаштування українських біженців. У матеріалах української редакції DW завжди наголошується, що знайти роботу їм дуже непросто і на це є вагомі причини: обов'язкове знання німецької мови, яку українцям важко вивчити за короткий час; їм здебільшого пропонують місця на низькооплачуваних вакансіях, серед біженців чимала кількість літніх людей та дітей.

Матеріали української редакції DW демонструють, що питання українських біженців зчаста викликають у Німеччині полярні відгуки, і показують кардинально різне ставлення до них політиків та суспільства. Частина німецьких політиків, постійно наполягаючи на збільшенні військової допомоги українській армії, дуже критично оцінює соціальні виплати українським біженцям на рівні німецьких громадян і пропонує прирівняти їхній статус до мігрантів з усіх інших країн.

Проблеми різного рівня, які показують життя українських біженців у Німеччині, знаходять своє відображення в матеріалах української редакції DW, які підтверджують, наскільки серйозно німецька влада сприймає нинішню масштабну українську еміграційну кризу.

Ключові слова: міграція, українська редакція «Deutsche Welle», війна, біженці, гуманітарна криза, працевлаштування.

Постановка проблеми. Одним з основних наслідків російської воєнної агресії щодо України 2022 року стала найбільша міграційна хвиля в Європі після Другої світової війни. Мільйони українців, втративши житло, під загрозою смерті та поранень внаслідок бомбардувань та обстрілів змушені були покинути батьківщину й шукати притулку за кордоном. На 2024 рік «в Україні війна знищила щонайменше 140 тисяч житлових будинків, в тому числі 18 тисяч багатоповерхових. Тому швидке масове повернення може створити великі проблеми і надалі погіршити життя таких мігрантів» [1]. Країни, що погодилися прийняти українських мігрантів, зважаючи на тривалість російсько-української війни й очевидну неможливість повернення значної кількості українців додому після її завершення, аналізують та активно

обговорюють становище біженців зараз та в майбутньому.

Німеччина, яка прийняла найбільшу кількість українських мігрантів, проводить постійні дослідження, розглядає та впроваджує різні програми адаптації українських біженців у країні, а також варіанти повернення великої частини з них до батьківщини після закінчення бойових дій. Цей процес дуже активно висвітлює українська редакція «Deutsche Welle». Питання перебування українських біженців у Німеччині належить до трьох основних тем, які постійно аналізуються в матеріалах DW. Журналісти показують, якою важливою для німецького суспільства є проблема масової української міграції внаслідок війни, які перспективи інтеграції українців у Німеччині й те, чи є реальні підстави на повернення більшості з них до України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш детально роботу «Deutsche Welle», німецької державної радіостанції та телеканалу, що веде мовлення за кордоном, упродовж останніх років аналізують О.Гоян та В.Гоян. О.Гоян з 1996 року був координатором Представництва DW в Україні. Він безпосередньо брав участь у створенні та налагодженні роботи української редакції радіо «Німецька хвиля», яка згодом, після припинення виходу в ефір, вже у вигляді вебсайту продовжує працювати під брендом DW. О.Гоян, окрім численних наукових статей, заохочення молодих дослідників до аналізу й вивчення специфіки роботи та мовлення DW, упорядкував окремий посібник для студентів, що висвітлює роботу «Німецької хвилі» в Україні [8].

Особливості німецького досвіду міжнародного телерадіомовлення на прикладі DW детально проаналізувала у своїй кандидатській дисертації із соціальних комунікацій А.Грабська [3].

Постановка завдання. Масова міграція українців за кордон унаслідок воєнної агресії Росії проти України 2022 року спричинила найбільшу гуманітарну кризу в Європі після Другої світової війни. Мільйони українських біженців знайшли притулок у сусідніх країнах. Як наслідок, виникли численні проблеми, пов'язані з їх розміщенням, утриманням, наданням роботи тощо. Основну частину українців прихистила Німеччина, отож вона відповідно змушена вирішувати гострі питання, які виникли у зв'язку з прийняттям великої кількості мігрантів за відносно короткий час. Телерадіокомпанія DW постійно детально висвітлює цей складний процес.

У статті ми розглянемо особливості матеріалів, які підготували журналісти DW на цю тему. Проблема новітньої багатомільйонної української еміграції внаслідок війни потребує ретельного вивчення та аналізу, щоби зрозуміти, яким буде їхнє майбутнє, скільки з них інтегрується в країнах тимчасового перебування і залишиться там, скільки зможе повернутися і чи є на це реальні підстави. Аналіз матеріалів DW, у яких висвітлюється унікальний досвід Німеччини в цьому напрямку, становить основну мету нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Починаючи з 2022 року на сайті української редакції DW з'явилося 159 матеріалів, де висвітлено проблеми, пов'язані з прийняттям та перебуванням біженців, які внаслідок повномасштабної війни Росії проти України, шукаючи прихистку, опинилися в Німеччині. Це друга за значенням тема, що постійно перебуває в редакційній рубриці «У фокусі» серед

трьох постійних найважливіших тем, які відстежує українська редакція DW. Найбільша увага медіа привернена також до дострокових виборів у Німеччині (529 матеріалів) та операції ЗСУ в Курській області (146).

Ми зупинимо свою увагу на висвітленні українською редакцією DW проблем українських біженців у Німеччині впродовж 2024 року, щоби продемонструвати ставлення німецької влади та суспільства до цієї глобальної гуманітарної катастрофи, яка виникла внаслідок війни, що її розв'язала Росія проти України.

Загалом, за підрахунками Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, станом на кінець вересня 2024 року тимчасовий захист у країнах Європи мали понад шість мільйонів українців. Найбільша кількість із них отримала прихисток у Німеччині. На початок березня 2024 року, згідно з даними німецького Інституту з дослідження ринку праці та кар'єри, кількість українських біженців у Німеччині становила 1,65 мільйона осіб [7]. Значно менше українців прийняла Польща (956 тисяч), Чехія (381 тисячу), Великобританія (253 тисячі), Іспанія (192 тисячі), Італія (168 тисяч) і Нідерланди (149 тисяч). Ще майже 600 тисяч українських біженців отримали захист поза Європою. Загалом Україну покинули під час війни більше ніж 6 мільйонів осіб [9]. Увесь цей час кількість українців, які шукають притулку в Німеччині, продовжує зростати. Так, із серпня 2022 року число зареєстрованих українських біженців у Польщі зменшилось більш ніж на 350 тисяч, натомість у Німеччині зросло на більш ніж 410 тисяч [2]. Основною причиною прагнення українців здобути притулок у Німеччині є особливі умови, які їм надає держава, порівняно з іншими країнами ЄС: «Біженці з України мають у Німеччині особливий правовий статус. По-перше, на відміну від біженців з усіх інших країн, у тому числі також охоплених військовими діями чи збройними конфліктами, їм не потрібно проходити у Федеральному відомстві у справах міграції та біженців (BAMF) тривалу процедуру, щоб отримати притулок у Німеччині. Українцям, згідно з директивою ЄС, тимчасовий захист у Німеччині та інших країнах Євросоюзу надається автоматично. По-друге – і це вже суто німецька специфіка, – українці мають у Німеччині значно більшу фінансову допомогу, ніж усі інші претенденти на притулок. Біженцям з України, як і незаможним громадянам Німеччини, виплачують базову соціальну допомогу, так звані “гроші для громадян” (Bürgergeld)» [6]. Окрім цього, держава компенсує витрати на медичне страхування, оплату

житла, частково – комунальних послуг, виділяє кошти на купівлю меблів, шкільного приладдя, фінансує мовні курси. Для порівняння: у бюджеті ФРН на 2025 рік на допомогу українським мігрантам заплановано виділити вдвічі більшу суму, аніж на підтримку української армії.

Німецьке суспільство та влада активно обговорюють та аналізують перспективи перебування українських біженців у країні, їхню майбутню інтеграцію або ж повернення на батьківщину після закінчення бойових дій. Українська редакція DW ретельно відстежує та висвітлює дії уряду в цьому напрямку та відповідну реакцію громадян. Упродовж 2024 року питання, пов'язані з перебуванням українських біженців у Німеччині, з'являлися в більшості постійних редакційних рубрик: «Суспільство» – 17 матеріалів, «Політика» – 7, «Економіка» – 3, «Права людини» – 2, «Злочинність» – 2, «Освіта», «Закон і право», «Конфлікти», «Автомобілі та мобільність» – по 1 матеріалу.

Головною темою, до якої постійно поверталися журналісти DW, було працевлаштування українських біженців. У публікаціях відзначається, що в Польщі та Чехії працевлаштовані близько двох третин українців, у Великобританії – понад половина, натомість у Німеччині працює лише кожен п'ятий. Таку статистику представив німецький соціолог Д. Тренгард у межах дослідження, здійсненого на замовлення Фонду імені Фрідріха Еберта: Коментуючи результати дослідження, Д. Тренгард зауважив, що в жодній європейській країні поки що не вдалося по-справжньому реалізувати високий потенціал освіти, який має більшість українських біженців, незважаючи на те що робота – один із основних засобів інтеграції в суспільство: «Завдяки інтеграції в ринок праці вони матимуть вибір між поверненням та подальшим життям у Німеччині. Натомість без неї вони можуть опинитися у важкій ситуації та масово подавати прохання про притулок» [9].

На запит DW пресекретарка німецького міністерства праці С.Прюль зазначила, що лише 220 тисяч українців із 1,6 мільйона біженців мають повноцінну роботу і сплачують податки, ще 50 тисяч мають обмежену зайнятість і звільнені від відрахувань до фондів соціального страхування. Отож, частку українців, які забезпечують себе самостійно, можна вважати дуже скромною [6].

У матеріалах української редакції DW на тему працевлаштування українських біженців у Німеччині постійно наголошується, що знайти роботу їм дуже непросто і на це є вагомі причини: обов'язкове знання німецької мови, яку українцям важко

вивчити за короткий час; їм здебільшого пропонують місця на низькооплачуваних вакансіях, серед біженців чимала кількість літніх людей і дітей.

I. Шулікiна з української організації в Німеччині «Віче» наголошує на ще одній дуже важливій перешкоді, яка виникає, коли біженці прагнуть отримати працю, відповідну їхній кваліфікації: «Коли люди приїжджають сюди, то стикаються з проблемою визнання документів про освіту» [11]. Фахівці німецького Інституту вивчення ринку праці та зайнятості (IAB) у своєму дослідженні підрахували, що понад 70 відсотків українських мігрантів мають вищу або професійно-технічну освіту. На заваді визнанню їхніх дипломів стоїть німецька бюрократія. Здебільшого українцям, щоби підтвердити свою кваліфікацію, скласти іспити та вивчити мову, необхідно кілька років. Німецькі роботодавці вже неодноразово зверталися до влади з проханням спростити ці вимоги.

Працевлаштування також ускладнює теперішня стагнація німецької економіки. Аналітикиня німецького інституту дослідження професій і ринку праці Ю.Косякова стверджує, що Німеччині необхідно вкладати кошти у професійний розвиток українців та їхню перекваліфікацію, незалежно від того, чи вони бачать своє майбутнє в Німеччині, чи планують повернутися на батьківщину: «Кваліфіковані люди дуже потрібні як у Німеччині, так і в Україні. Якщо вони і поїдуть з Німеччини, то німецькі інвестиції в них – це інвестиції у відбудову України» [14].

У Німеччині, як демонструють матеріали української редакції DW, питання, пов'язані з українськими біженцями, викликають часом полярні відгуки і показують кардинально різне ставлення до них політиків та суспільства. Так, кандидат на посаду канцлера Ф.Мерц, постійно наполягаючи на збільшенні німецької військової допомоги українській армії, україн критично оцінює соціальні виплати українським біженцям на рівні німецьких громадян і пропонує прирівняти їхній статус до мігрантів з усіх інших країн [11]. Інформаційно-аналітичний центр з питань антициганізму (MIA) у своєму моніторинговому звіті навів численні факти упередженого ставлення до ромських сімей, які втекли від війни в Україні: «з першого дня ми спостерігали, як українські роми піддаються дискримінації у всіх формах» [4].

Чимало представників німецької влади також виступає за посилення міграційної політики країни та зменшення допомоги для українців, які отримали у ФРН тимчасовий захист після початку повномасштабної війни Росії проти України [5].

Українці в Німеччині стають жертвами кримінальних злочинів (наприклад, убивства росіянином двох українських вояків, які проходили лікування в Баварії, загибелі матері та дочки біженців з України від рук подружжя німця та росіянки).

Німецькі політики активно також обговорюють питання можливості отримання українськими чоловіками-біженцями від німецьких органів влади відповідних документів замість паспортів України, у яких завершився термін дії і вони потребують заміни. Аналогічна ситуація склалася щодо обміну українських автомобільних номерів на німецькі, як цього вимагає німецьке законодавство. Крайній час такого обміну для українських водіїв у Німеччині вже переносили кілька разів.

З іншого боку, понад десять німецьких університетів зараз пропонують вивчати та досліджувати українську мову, історію та культуру. До 2022 року це можна було зробити лише в університеті Потсдама. «З'явилося остаточне розуміння того, що наше уявлення про Східну Європу було надто сфокусованим на Росії. Це переосмислення розпочалося ще 2014 року, але тепер прийшло усвідомлення радикальної імперіалістичної поведінки Росії протягом десятиліть і наслідків цього», – наголошує професор університету, голова Німецької асоціації українців А. Велль [13].

Німецька федеральна земля Гессен стала першою, де українську мову в школах запровадять як другу іноземну. Міністр культури Гессена А. Шварц наголосив, що це є «чітким знаком солідарності» з Україною. У Гессені знайшли притулок 300 українських учителів та 20 тисяч учнів [12].

Усі ці проблеми (важливі і цілком буденні), які показують життя українських біженців у Німеччині, знайшли своє відображення в матеріалах української редакції DW. Це підтверджує, наскільки серйозно ставиться влада Німеччини до питань, пов'язаних із нинішньою масштабною українською еміграцією.

В Україні також усвідомлюють серйозність виклику, який постав унаслідок багатомільйон-

ної міграції, і намагаються реально оцінити її наслідки. Директорка інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи НАН України Е.Лібанова, оцінюючи проблему новітньої української міграції та перспективи її розв'язання, констатує: «Нам важко щось протиставити, скажімо, заробітній платі, яку люди отримують, скажімо, в Німеччині, Нідерландах чи Британії. Але у нас є інші козири. Тут їхня батьківщина, тут звичний для них суспільний клімат. Тут вони мають належний соціальний статус, якого переважно в країнах еміграції вони не мають. І з цим також треба рахуватися. Безумовно, ми не можемо навіть мріяти про те, що повернемо всіх. Я буду щаслива, якщо ми повернемо 50 %, ну а 60 % – то взагалі буде щастя для мене» [10].

Оскільки російська воєнна агресія щодо України триває, то журналісти «Deutsche Welle» продовжують ретельно відстежувати та аналізувати ситуацію з українськими біженцями в Німеччині, кількість яких постійно зростає.

Висновки. Масова міграція українців за кордон – один зі страшних наслідків російської воєнної агресії щодо України. У матеріалах DW знайшли своє відображення різні аспекти глобальної проблеми, пов'язаної з перебуванням українських біженців у Німеччині. Вони були розміщені в більшості постійних редакційних рубрик. Робота як української редакції DW зокрема, так і всієї телерадіокомпанії DW показує приклад професійного підходу до висвітлення наймасштабнішої гуманітарної катастрофи початку третього тисячоліття.

Аналіз роботи DW в цьому напрямку дає підстави для подальшого детального вивчення досвіду міжнародного телерадіомовника у висвітленні глобальних проблем, що виникли внаслідок російсько-української війни і є спільними для України та Німеччини. Наукові дослідження та професійні дискусії в цьому напрямку сприятимуть покращенню роботи медіа обох країн щодо фахового інформування громадськості з питань, до яких привернена виняткова суспільно-політична увага.

Список літератури:

1. Воєнні мігранти: світовий досвід та українські особливості / Дубровський В., Черкашин В., Вахитова А., Гетман О. URL: <https://surl.li/dmuziz> (дата звернення: 14.01.2025).
2. Вплив міграційних процесів на перебіг повоєнного відновлення України, міграційну політику ЄС та країн Східного партнерства / Пищуліна О., Юрчишин В., Стецюк П., Міщенко М. URL: <https://surl.li/hhuagr> (дата звернення: 15.01.2025).
3. Грабська А.В. Суспільно-правовий мовник іномовник DW (Deutsche Welle): особливості німецького досвіду : автореф. дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій : спец. 27.00.01 «Теорія та історія соціальних комунікацій». Київ, 2017. 20 с. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/3d8/aref_Grabska%20A.V..pdf (дата звернення: 14.01.2025).

4. Грунау А. У Німеччині дискримінують біженців-ромів з України – звіт. URL: <https://surl.li/fowyfs> (дата звернення: 15.01.2025).
5. Жолквер М. Кордони на колодку? Влада у ФРН скорочує приплив біженців. URL: <https://surl.li/qvkqsp> (дата звернення: 19.01.2025).
6. Жолквер М. Українським біженцям в Німеччині скоротять соцдопомогу? URL: <https://surl.li/iwhpbw> (дата звернення: 15.01.2025).
7. Завгородня І. Українські біженці в Німеччині: на роботу в турборежимі? URL: <https://surl.li/oiwbbn> (дата звернення: 14.01.2025).
8. Із серця Європи: «Німецька хвиля» в Україні : посібник для студ. Ін-ту журналістики / за заг. ред. Олеся Гояна, Яромира Янковського. Київ, 2009. 144 с.
9. Кінкардц С., Білик Д. Чому так мало українських біженців у Німеччині працюють. URL: <https://surl.li/lmхуос> (дата звернення: 15.01.2025).
10. Матвейчук М. «Якщо ми не повернемо жінок, чоловіки поїдуть». Інтерв'ю з Еллою Лібановою URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c70e898kqrno> (дата звернення: 19.01.2025).
11. Найт Б. Німецька опозиція хоче змінити соцдопомогу для українців. URL: <https://surl.li/yaupzg> (дата звернення: 15.01.2025).
12. Сидоржевський М. У ФРН у школах почнуть вивчати українську як другу іноземну. URL: <https://surl.li/anozmf> (дата звернення: 19.01.2025).
13. Тейзе Є. Українська у Німеччині: більше, ніж мова біженців? URL: <https://surl.li/nsuhyi> (дата звернення: 19.01.2025).
14. Тейзе Є. Українські біженці у ФРН: роботу знайдуть далеко не всі. URL: <https://surl.li/ccmpvm> (дата звернення: 15.01.2025).

Tsyperdiuk I. M. PROBLEMS OF UKRAINIAN MIGRATION DURING THE WAR IN THE MATERIALS OF DEUTSCHE WELLE

The article analyzes the materials of the German broadcaster Deutsche Welle that highlight the problem of mass migration of Ukrainians due to the war. It is demonstrated that the war unleashed by Russia against Ukraine in 2022 triggered the largest humanitarian crisis in Europe since World War II leading to numerous challenges related to the accommodation, support, employment, education, and care of millions of Ukrainian refugees. The article describes the experience of the Ukrainian editorial office of DW in covering the issues faced by Ukrainian migrants in Germany throughout 2024, aimed at showcasing the attitude of the German authorities and society toward this escalating problem, which continues to grow as the Russia-Ukraine war persists.

A significant portion of the materials is reviewed in detail, where the Ukrainian editorial office of DW thoroughly tracks and reports on government actions in this area and the corresponding public reaction. It was noted that the issues related to the stay of Ukrainian refugees in Germany were featured across most of the regular editorial sections. It was observed that the primary topic, repeatedly addressed by DW journalists, was the employment of Ukrainian refugees. The materials of the Ukrainian editorial office of DW consistently emphasize that finding a job is very difficult for them and there are valid reasons for that: the mandatory knowledge of the German language, which is difficult for Ukrainians to learn in a short time; they are mostly offered low-paid job opportunities; there is a considerable amount of elderly people and children among refugees.

The materials of the Ukrainian editorial office of DW demonstrate that the issue of Ukrainian refugees often evokes polar responses in Germany, demonstrating radically different attitudes towards them among politicians and society. Some German politicians, while constantly advocating for increased military aid to the Ukrainian army, are very critical of the provision of social benefits to Ukrainian refugees at the same level as German citizens and propose equating their status with that of migrants from other countries.

The problems of various levels that show the life of Ukrainian refugees in Germany are reflected in the materials of the Ukrainian editorial office of DW, confirming how seriously the German authorities perceive the current large-scale Ukrainian emigration crisis.

Key words: migration, Ukrainian editorial office of Deutsche Welle, war, refugees, humanitarian crisis, employment.